

Saluföring och bevarande av äldre frömaterial

Matti Leino inledde med att visa på att vi idag har mer att välja på i sortlistan än vad som fanns innan EU-inträdet. Så det är egentligen ingen brist på sorter. Men en fråga som man kan ställa är hur utsädeslagstiftningen påverkar bevarandet av de sorter som kommit fram i till exempel fröuppropet.

Seminariet ägnades åt utsädeslagstiftningen även om växtförädlarrätten också kom upp på bordet. Växtförädlarrätten är inget som hindrar bevarande av de sorter som ingår i det nationella programmet. Växtförädlarrätten är ett upphovsrättsligt skydd för ny växtsort som en växtförädlare kan få. Denna rätt kan gälla upp till 25 år (30 år för potatis och vedartade växter).

Eva Dahlberg redogjorde för den lagstiftning som omfattar utsäde. Det är viktigt att komma ihåg att lagstiftningen finns till för att kvalitetssäkra utsädet. Svensk utsädeslagstiftning baseras idag på EU-direktiv. Själva lagstiftningen skiljer sig dock inte mycket från den som fanns innan EU-inträdet. Lagstiftningen gäller arter inom lantbruks- och köksväxtområdet som finns uppräknade. Arter som inte finns med i lagstiftningen omfattas inte av några krav.

Med saluföring menas enligt utsädesförordningen "Saluföring av utsäde definieras som sådan överlåtelse av utsäde, lagerhållning av utsäde för försäljning och utbudande av utsäde till försäljning som sker yrkesmässigt". Sorten måste vara godkänd, utsädesodlaren ska vara godkänd och kvaliteten på utsädet ska vara godkänt. Utsädet ska vara friskt och grobarheten fastställt till en viss miniminivå samt en del andra kvalitetskrav. För att en sort ska vara godkänd ska den finnas på en sortlista. För att hamna där måste det finnas en ansvarig upprätthållare (förädlare, företag eller organisation). Sorten måste också vara DUS-provad vilket innebär att särskiljbarhet, enhetlighet och stabilitet har undersökts och godkänts. Den som köper utsäde av en viss sort får härmed en garanti på att det är samma sort varje gång. För försäljning ska också sorten vara förpackad och märkt enligt vissa regler. DUS-provningen står för den högsta kostnaden i detta. I dagsläget finns 30-40 000 sorter av lantbrukväxter och lika många sorter av köksväxter på den Europeiska sortlistan. Läs mer om lagstiftningen på Jordbruksverkets hemsida (<http://www.sjv.se/amnesomraden/vaxtmiljovatten/utsade.4.7502f61001ea08a0c7fff24422.html>).

Bevarandesorter måste på något sätt in i lagstiftningen och det pågår just nu ett intensivt arbete i EG-kommissionen för att se vilka undantag som ska gälla för dessa sorter. Man diskuterar samtidigt Amatörsorter (vilket endast omfattar köksväxter) och något man kallar Seed mixtures (motsvarar närmast ängsfröblandningar eller blandningar för att återskapa hedmarker, vanligt i Storbritannien och Tyskland).

Bevarandesort omfattar lantsorter och sorter som hotas av utrotning. Sorten får inte vara på sortlistan nu och den ska vara naturligt anpassade till lokala och regionala förutsättningar eller ha odlats traditionellt. För att få komma på sortlistan som bevarandesort (som är förutsättning för saluföring) måste en myndighet godkänna sorten. Den ska dock inte behöva genomgå DUS-provning och man kan ta hänsyn till icke-officiella försök. Sorten ska vid försäljning vara sjukdomsfri och uppnå en godkänd grobarhet. Även bevarandesorten måste ha en ansvarig upprätthållare.

Det som diskuteras inom Kommissionen nu är bland annat hur stor en region kan vara. Syftet att dela in i regioner är ju att sorter ska uppföras och säljas i sin "rätta miljö". Detta diskuterades även under seminariet. Den lokala traditionen är ju en del man vill bevara med detta och då bör ju också utsäde produceras inom en viss region. Att begränsa försäljning av frö till en viss region skulle dock möjligen kunna strida mot det internationella fördraget om växtgenetiska resurser genom att begränsa möjligheten till att få ut vinst av den lokala sorten. En nackdel med små regioner är att det blir administrativt mycket krångligare. Något man också måste ta ställning till är om NGB-förökat material kan bli godkänt. Vid uppförning av genbanksmaterial sker ju inte uppförningen med automatik i ursprungsregionen. Snarare sker den mest i Skåne.

En av farhågorna man tidigare talat om när det gäller bevarandesorter är om det verkligen är en sådan sort eller en kommersiell sort under annat namn. Här blir det viktigt att det finns någon form av identifiering om man ska göra undantag från DUS. I stort så bestäms kriterierna av nationen inom vissa ramar. Kriterier diskuteras i EU och det är då morfologiska kriterier som avses. Inom gruppen kom frågan upp om olika biokemiska analyser skulle kunna vara användbart men det kommer inte att godkännas inom EU eftersom det inte godkänns för vanliga sorter idag. I vilken mån NGBs system för kriterier att skilja sorter åt är OK kommer att behöva diskuteras vidare. Hur stora kvantiteter som får säljas i en förpackning blir upp till varje nation.

En fråga som kom upp i gruppen men som inte diskuterats inom EU är om man vill hålla sorter i evolution. Det vill säga att låta sorterna utvecklas efter den miljö de befinner sig i (on-farm conservation). Detta blir snarare en fråga för POM att ta tag i än något som går att lösa inom utsädeslagstifningen.

En slutsats av mötet är att detta är frågor som i högsta grad påverkar POMs projekt och att vidare information till / utbildning av aktörerna är önskvärt.